

1. Huta Stalowa Wola: Wydział Narzędziownia - kolebka „Solidarności” w 1980 r.; siedziba KS (Komitetu Strajkowego) w 1988 r.
2. Budynek dawnej Dyrekcji Zakładu Mechanicznego. Mieścił się tu Komitet Założycielski Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych w 1980 r., skupiał pracowników ZM.
3. Budynek dawnej Dyrekcji Zakładu Hutniczego. Dwa pomieszczenia na I piętrze były w 1980 r. siedzibą Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych ZH. Po wyborach władz związkowych w styczniu 1981 r. w tym budynku działało Prezydium Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” KP HSW (parter, boczne wejście). W stanie wojennym pomieszczenia „Solidarności” przejęła centrala związku branżowego Huty Stalowa Wola.
4. Świetlica Ciągarni - odbywały się w niej Walne Zebrania Delegatów NSZZ „Solidarność”, zebrania ogólne, spotkania z zapraszanyymi przez „Solidarność” gośćmi w latach 1980-81 (Ryszard Bugaj, Andrzej Gwiazda i inni).
5. Budynek Dyrekcji Naczelnej KP Huta Stalowa Wola (obecnie zagospodarowany). W tym miejscu Stanisław Krupka był wybrany na przewodniczącego Komitetu Założycielskiego Niezależnych Samorządnych Związków Zawodowych we wrześniu 1980 r. W Sali konferencyjnej DN odbywały się posiedzenia Komisji Zakładowej i przewodniczących Komisji Wydziałowych NSZZ „Solidarność” do czasu wprowadzenia stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.).
6. Brama III Huty Stalowa Wola została zdobyta 26 sierpnia 1988 r. przez grupę strajkujących z przewodniczącym KS Wiesławem Wojtasem na czele. To ważne miejsce i ważna data dla losów najmocniejszego w Polsce strajku. Przed bramą III sprawowane były dwie msze św. przez księży ze Stalowej Woli, Ożetu, Rozwadowa, Pysznicy i in. Uczestniczyło w nich ponad 10 tys. ludzi. Homilie głosił ks. Edward Frankowski, obecnie biskup senior diecezji sandomierskiej (ówczesny proboszcz parafii Matki Bożej Królowej Polski). Do końca strajku w HSW przy tej bramie gromadzili się mieszkańcy miasta i okolic, rodziny strajkujących, by w ten sposób czuć nad ich bezpieczeństwem. Początkowo

w strajku uczestniczyło ok. 300 osób, po 26 sierpnia 1988 r. liczba ta wzrosła do kilku tysięcy.

7. Krzyż przed Narzędziownią postawiony 25 sierpnia 1988 r. z inicjatywy m.in.. Franciszka Chudzika, Romana Sudoła, Wiesława Podsiadły. Przy krzyżu strajkujący modlili się codziennie, śpiewali pieśni patriotyczne i religijne, zachęcali innych pracowników do włączenia się w akcję protestacyjną.
8. Krzyż na zajeźdni autobusowej HSW został poświęcony w 1980 r. przez ks. bpa Edwarda Frankowskiego, ks. Jana Paję - proboszczą parafii Matki Bożej Szkaplerznej w Rozwadowie oraz innych proboszczów i księży stalowowolskich. Miał upamiętniać wszystkich pracowników HSW, którzy zginęli na stanowiskach pracy. Po wprowadzeniu stanu wojennego, od 1982 r. odbywały się tu manifestacje w maju, sierpniu, listopadzie, grudniu. Zwykle kilku uczestników manifestacji trafiało na 24 lub 48 godzin do aresztu, a Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie Miasta w Stalowej Woli orzekało dodatkowe kary finansowe.
9. Blok mieszkalny przy ulicy gen. L. Okulickiego 10 (w PRL ul. Lenina 10), na najwyższym piętrze znajdowała się pierwsza siedziba Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ) NSZZ (wówczas jeszcze bez nazwy „Solidarność”).
10. Przy ul. Asnyka funkcjonowała w latach 1983-1988 drukarnia *Biuletynu Informacyjnego Tymczasowej Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Kombinat Przemysłowego Huty Stalowa Wola* i ulotek. Znajdowała się w piwnicy domu rodzinnego braci Wojtasów, przez nich też była obsługiwana. W drukowaniu pomagali : Janusz Kubicki, Ryszard Kotwica i inni.
11. Miejski Dom Kultury w Stalowej Woli, ul. 1 Sierpnia 9 (w PRL Zakładowy Dom Kultury), był miejscem negocjacji Regionalnego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska z Komisją Rządową w listopadzie 1981 r. Tu gromadzili się także pracownicy, podczas akcji strajkowej w kwietniu 1988 r., nie wypuszczeni na teren zakładu. Niektórym z nich odebrano przepustki, inni otrzymali skierowania na szkolenie.
12. Dworzec PKS w Stalowej Woli, miejsce aresztowań działaczy podziemnej „Solidarności”

w wyniku donosów. Tu został namierzony Leon Chmura, który przywoził z Warszawy prasę i książki drugiego obiegu. W 1986 r. zatrzymano w tym miejscu Ewę Kubernę wracającą z Warszawy (I tu... niespodzianka! Zamiast nielegalnej prasy miała przy sobie tylko książkę *Pieśń o Bernadettcie*). Z wielkimi paczkami książek na dworcu zatrzymano też red. Wojciecha Samolińskiego i red. Zdzisława Szpakowskiego jadących do Stalowej Woli z Lublina. Obaj byli wykładowcami Studium Społecznego DLP (Duszpasterstwa Ludzi Pracy). Kiedy funkcjonariusze SB otworzyli paczki i zobaczyli, że zamiast wydawnictw podziemnych jest tam dwutomowe opracowanie Katolickiej Nauki Społecznej w 30 egz., byli zmuszeni zwolnić zatrzymanych. Także na dworcu funkcjonariusz SB czekał w styczniu 1988 r. na ówczesnego rzecznika NSZZ „Solidarność”, Janusza Onyszkiewicza, demonstrując, że podsłuchana została rozmowa telefoniczna o godzinie przyjazdu gościa KZ.

13. Klasztor Zakonu Braci Mniejszych Kapucynów w Rozwadowie stał się miejscem prowokacji tajnego współpracownika SB. Poinformowani o tajnym zebraniu działacze „Solidarności”, którzy udali się tam na spotkanie 14 grudnia 1981 r., zostali wyłapani przez funkcjonariuszy SB i MO i trafili do obozów dla internowanych. W 1988 r. w pomieszczeniach klasztornych, przez kilka miesięcy była przechowywana duża dostawa książek drugiego obiegu, przywiezionych samochodem dostawczym Żuk z Krakowa.
14. Kościół Matki Bożej Królowej Polski w Stalowej Woli - oaza wolności dla prześladowanych po wprowadzeniu stanu wojennego. Od 1982 r. sprawowane tu były msze św. za ojczyznę 13. dnia każdego miesiąca. Kazania ku pocieszeniu serc, umacniające w wierze i dodające odwagi ludziom „Solidarności” wygłaszał ks. Edward Frankowski, biskup senior diecezji sandomierskiej (ówczesny proboszcz parafii Matki Bożej Królowej Polski). Do niego mieszkańcy Stalowej Woli zgłaszali nazwiska internowanych, aresztowanych, zwalnianych z pracy. Przy kościele działała grupa charytatywna niosąca pomoc wszystkim prześladowanym i potrzebującym wsparcia materialnego.
15. Duszpasterski Ośrodek Kultury Chrześcijańskiej (DOKCh) powstał w 1983 r. Odbywały się tam spotkania podziemnej „Solidarności”, ustalane były terminy akcji, wydawane

oświadczenia do podziemnego Biuletynu TKZ NSZZ „Solidarność” HSW. DOKCh był centrum koordynacji wszystkich działań. Tu, w gronie kilku bądź kilkunastu osób, przygotowywano programy Tygodni Kultury Chrześcijańskiej, Katolickich Dni Społecznych; tu, odbywały się wykłady i dyskusje Społecznego Studium Duszpasterstwa Ludzi Pracy; tu został napisany tekst *Petycji w sprawie pluralizmu związkowego* w 1986 r.; tu, zbierał się Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” Pracowników HSW od października 1987 r.; stąd liderzy podziemnej „Solidarności” wychodzili na strajk i tu wracali; tu działała Komisja Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”, niosąca pomoc prawną i materialną osobom represjonowanym, pokrywająca kary finansowe nakładane przez kolegia ds. wykroczeń; tu spotykała się redakcja Stalowowolskiego Miesięcznika Solidarności – gazeta ruchu. DOKCh początkowo miał dwa pomieszczenia w suterenie domu parafialnego, od 1987 r. został przeniesiony do domu katechetycznego na II piętro. Dzięki funkcjonowaniu tego ośrodka ludzie „Solidarności”, mieszkańcy Stalowej Woli uczestniczyli w wykładach, koncertach, dyskusjach w sali szklanej domu parafialnego, w świątyni, w domu katechetycznym. Od 1984 r. w DOKCh spotykała się też młodzież nazwana „Dziećmi”. Uczyli się, dokumentowali dziejącą się historię przez robienie zdjęć i filmowanie wydarzeń kamerą video, jeździli na obozy niezależne, na spotkania w innych ośrodkach związanych z działalnością opozycyjną w Polsce. Roli DOKCh w latach 80. nie da się przecenić. Dzięki ks. bp. Edwardowi Frankowskiemu w czasach represji, bezprawia, pogardy dla człowieka mieliśmy Wolną Polskę w Kościele.

16. Tablica upamiętniająca postać Eugeniusza Felicjana Kwiatkowskiego, jego życie i dzieło, zasługi dla COP i Stalowej Woli. Poświęcona w listopadzie 1983 r., podczas I Katolickich Dni Społecznych przez metropolitę przemyskiego ks. abp Ignacego Tokarczuka (1918-2012), ówczesnego ordynariusza diecezji przemyskiej, w skład której wchodziła Stalowa Wola. W uroczystości wzięła udział córka E. Kwiatkowskiego Anna Puget z Krakowa, a osobę jej ojca, jego współpracowników i plan Centralnego Okręgu Przemysłowego przedstawił prof. Marian Marek Drozdowski z Instytutu Historii PAN w Warszawie.

17. Krzyż przed świątynią Matki Bożej Królowej Polski – od zamordowania ks. Jerzego Popiełuszki 19 października 1984 r. przez funkcjonariuszy ówczesnej władzy w PRL, po mszach św. w intencji ojczyzny, wierni, wychodząc z kościoła, modlili się w tym miejscu za tych, co oddali życie za Polskę (i tak jest obecnie). W grudniu 1984 r. młodzież („Dzieci”) przyniosła z lasu brzoźowe konary w kształcie krzyża wpisanego w literę V (łac. victoria) - symbol zwycięstwa i wolności, ustawiła konary przed krzyżem i umieściła tam fotografię zamordowanego kapłana. Wierni składali przy konarach kwiaty, zawsze paliły się znicze. W sierpniu 1985 r. „Solidarność” podziemna z akceptacją i wsparciem ks. bpa E. Frankowskiego, ufundowała tablicę ku czci ks. Jerzego (jedną z pierwszych w Polsce). Tablicę zaprojektował, wykonał formę gipsową do odlewu i umocował w krzyżu Stanisław Popek, rzeźbiarz ze Stalowej Woli. Została odsłonięta i poświęcona 31 sierpnia 1985 r.
18. Skrzynki kolportażowe w Stalowej Woli – miejsca, gdzie dostarczano i skąd rozprowadzano dalej, do zakładów pracy i innych miejscowości, podziemną prasę, ulotki, druki ulotne, znaczki Podziemnej Poczty „Solidarność”. Funkcjonowało kilka „skrzynek”, które znajdowały się w różnych punktach miasta. Były to prywatne mieszkania, których właścicielom za posiadanie i rozprowadzanie „bibuły” grodziło więzienie. Adresy skrzynek kolportażowych w Stalowej Woli: ul. Hutnicza 4/16 , mieszkanie Aldony Stój, ul. Wojska Polskiego 1/10, mieszkanie Tadeusza Andrzeja Pamuły, ul. Ks. J. Skoczyńskiego (w PRL ul. Waryńskiego), mieszkanie Henryka Sporzyńskiego, ul. Wolności 15, mieszkanie Marii Maszkowskiej, ul. Staszica 17/27, mieszkanie Elżbiety Guzy.
19. Przy ul. Żwirki i Wigury, Powielarnia SMIS (Stalowowolski Miesięcznik Solidarności – gazeta ruchu) – miejsce druku podziemnej prasy, plakatów, ulotek, kalendarzy, kartek świątecznych w latach 1988-1989. Powielarnia stosowała metodę sitodruku, znajdowała się w mieszkaniu prywatnym, była obsługiwana przez Annę i Jerzego Mielniczków oraz Wiesława Żurawskiego.
20. W bloku przy ulicy Staszica 15 w 1981 r. miał swą siedzibę Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” Ziemia Sandomierska. Po wprowadzeniu stanu wojennego (13 grudnia 1981 r.) pomieszczenia ZR zostały zdemolowane przez funkcjonariuszy MO i SB.

Śladami SOLIDARNOŚCI

Zapraszamy na spacer śladami stalowowolskiej „Solidarności”. Pomoże Wam w tym spacerownik z interaktywną mapą przygotowany przez międzypokoleniowy klub z udziałem *Młodych Solidarnych*. Zaplanowaliśmy 3 trasy piesze (kolor niebieski, zielony i brązowy), ale można również skorzystać z sieci rowerów miejskich (zaznaczyliśmy ją na mapie). Zapraszamy dzieci, młodzież i całe rodziny do poznania historii działalności legalnej i podziemnej „Solidarności” w Stalowej Woli, mieście, które w latach 80. było jednym z najważniejszych ośrodków oporu w Polsce. Warto zabrać ze sobą smartfon. Na mapie zaznaczyliśmy najważniejsze miejsca, w których umieściliśmy tablice z kodami QR. Odnajdźcie je i zeskanujcie, a poznacie ciekawe historie opowiedziane przez uczestników i świadków zmagania o wolną Polskę. Poznajcie ludzi, którzy zmienili bieg historii!

Redakcja: Ewa Kuberna,
Współpraca: ks. Stanisław Gurba, dr Magdalena Bąk-Wołoszyn
Korekta: Beata Trybuła, Realizacja filmowa, montaż: Julia Butryn,
Grafika: Łukasz Rostojek

Projekt „Młodzi solidarni” dofinansowano ze środków programu „Seniorzy w akcji”
Polsko - Amerykańskiej Fundacji Wolności i Towarzystwa Inicjatyw Twórczych „e”.

sponsorzy

organizator

partner

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

